

Aanwezig:
Voorzitter: mevrouw Y. Schram
Overlegpartner: de heer R. Geers
Ambt. Secretaris: mevrouw J. Pawiroredjo
Leden : de heer P. van Beek
          : de heer J.J. Branderhorst
          : de heer M.F.J.M. Kroezen
          : de heer P.J.M. Noz
          : mevrouw M.M. van den Oord – Raemaekers
Pers : mevrouw A. van den Dungen (Brabants Dagblad)
Publiek : 5 personen
Afwezig: mevrouw Y. Mulkens
          : de heer B. van der Ploeg

1. Opening

De voorzitter heet alle aanwezigen welkom. Mevrouw Mulkens en de heer Van der Ploeg zijn afwezig. Een speciaal welkom voor de heer Van Beek die weer aanwezig is. Er zijn drie insprekers.

Henriëttewaard

Mevrouw Hoeks en meneer Van de Ven wonen aan de Henriëttewaard in een voormalige boerderij. Daar genieten zij elke dag van de natuur om zich heen. Zij zijn officieel tijdelijke bewoners van het pand. Als de gemeente andere plannen heeft met het pand, dan zullen zij moeten vertrekken. Zij komen op voor hun persoonlijk belang, maar vooral voor het belang van de natuur en hoe wij daarmee om willen gaan. De Henriëttewaard 5A is een oude melkveeboerderij die door de gemeente is aangekocht om te worden omgevormd tot natuurgebied. Bomen doen het erg goed op de Henriëttewaard. Het bos rondom het huis en de stal is een toevluchtsoord voor verschillende dieren. Daarnaast wordt het gebied gebruikt door een imker met een aantal bijenvolken. Er is in feite al een soort mini-natuurgebied ontstaan op de Henriëttewaard. Dat moet niet verstoord worden met grote terrassen/gebouwen en onrust. Het moet uitgebouwd worden naar een aansluiting bij het toekomstige natuurgebied. De gemeente wil van de omliggende landerijen natuurgebied maken volgens het plan Groene Delta/Diezemonding.

Zij willen een alternatief idee/plan bieden aan de gemeente zodat die naast het plan van Broed iets te kiezen heeft. Er moet zoveel mogelijk worden aangesloten bij wat er al is, zoals het mini natuurgebiedje en dat moet toegroeien naar het natuurgebied dat in de toekomst door de gemeente wordt ontwikkeld. Het idee bestaat uit twee fasen:

- **Fase 1 De Boomgaard:** Wij willen de gemeente bij haar natuurontwikkelambities helpen door het opbouwen van een gevarieerde boomgaard op de plek van de stal en de inkuil – sleufsilos. Daarbij wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke biodiversiteit door zowel bij de bomen als de bodembedekkers rekening te houden met het aantrekken van verschillende soorten dieren en insecten. De Boomgaard heeft vooral een ecologische functie en dus niet een commerciële functie.
Wij willen geen eigenaar worden. Het gebied is van de gemeenschap en de gemeente hoort dan ook de eigenaar te zijn.
Sociaal plan/right to challenge. De opbouw van de boomgaard en het ecosysteem willen wij laten uitvoeren door mensen die wat verder van de arbeidsmarkt staan en het vak van hovenier/boomkweker willen leren.
- **Fase 2 De Boomgaard:** Als De Boomgaard eenmaal staat, zullen de natuurplannen van de gemeente ook verder gevorderd zijn. Verwacht wordt dat De Boomgaard dan een trekpleister zal worden voor wandelaars en fietsers. De Boomgaard is in principe overdag openbaar toegankelijk in de lente- en zomermaanden. Aan de trekpleister kan extra waarde worden gegeven door er een landwinkeltje neer te zetten met een klein terras waar een sapje uit eigen boomgaard kan worden gedronken. Verder willen wij De Boomgaard ter beschikking stellen voor dagbesteding voor ouderen.

Het plan houdt dus in het creëren van een prachtige plek met “eenvoud” en “passend” als voornaamste kenmerken.

Henriëttewaard

De heer Van de Ven spreekt in namens zijn buurvrouw, mevrouw Wijnen. Zij woont aan de Crevecoeur en voelt zich betrokken en verantwoordelijk voor de Henriëttewaard. Zo is zij actief met het opruimen van zwerfafval en het melden van vuilstorpingen. Al vijf jaar kijkt zij uit naar plannen van de gemeente over de herontwikkeling van het gebied en vraagt zich af wanneer de Henriëttewaard aan de beurt is. Zij heeft vernomen van de plannen van meneer Klink en heeft een gesprek met hem gevoerd. Zij is verbaasd over de ruimte die hij van de gemeente krijgt. Hij heeft er niet over nagedacht om bewoners bij zijn plannen te betrekken. Op 4 juli is mevrouw aanwezig geweest bij de sneak preview. Wie beschermt de historie? Komt er een aanlegsteiger met boten die af en aan varen vanuit de binnenstad? Druk bezette horeca? Een keuken, een restaurant, een terras? Een bierbrouwerij en een bakkerij? Mevrouw vreest dat er veel lawaai gaat ontstaan en dat er veel mensen en bedrijvigheid komen in het gebied. Zij maakt zich zorgen over de plannen van de heer Klink voor een herbestemming van de oude veehouderij. Welk belang wordt hier gediend? Waar blijven de mensen en de auto's? Wie ruimt de extra vervuiling op? Mevrouw doet een beroep op de gemeente om het belang van de bewoners niet uit het oog te verliezen. Zij houdt een pleidooi voor het belang van het behoud van de natuur in de Henriëttewaard.

Gedrag van fietsers

De heer Pothaar spreekt zijn ongenoegen uit over fietsers die niet uitkijken op rotondes. Zij rijden zonder richting aan te geven en zonder verlichting. Oudere mensen geven keurig richting aan. Als een automobilist een fietser aanrijdt, terwijl die fout is, dan is de automobilist toch schuldig. Hij is van mening dat fietsers verkeersles moeten krijgen op school.

2. Verslag van de openbare vergadering van 2 september 2019

Er zijn heel veel vragen aan de BREB beantwoord via een memo. Deze zal aan het verslag worden toegevoegd.

Naar aanleiding van:

Pagina 4: Bewoners in beweging

Mevrouw Van den Oord meldt dat in samenwerking met de school besloten is invulling te geven aan de beschikbare ruimte. Op 24 november 2019 gaat Herberg Haverleij om 12.30 uur live. Heel veel mensen hebben er hard aan gewerkt om dit voor elkaar te krijgen.

Pagina 5:

Bankjes

“De BREB wil graag samen met de heer Maas bekijken of het mogelijk is om de banken te plaatsen”. Mevrouw Van den Oord meldt dat de eerste bankjes nog dit jaar geplaatst zullen worden.

Pagina 6:

Skatebaan Bokhoven

Mevrouw Van den Oord heeft met de wijkregisseur afgesproken dat zij samen gaan kijken hoe dit verzoek, met beperkte middelen, gerealiseerd kan worden.

Het verslag wordt vastgesteld.

3. Mededelingen

Verkoop nieuwe kastelen Haverleij

Mevrouw Van den Oord informeert hoe het met de verkoop van de nieuwe kastelen gaat. De heer Geers antwoordt dat de verkoop van Heesterburgh gestart is en dat de verkoop gestaag gaat. De interesse was in eerste instantie behoorlijk hoog. In tweede instantie zien wij dat mensen goed gaan kijken naar het financiële plaatje en de financiering. De woningen zullen zeer energiezuinig worden gerealiseerd. Dat zou beter in de verkoopbrochure moeten worden weergegeven, zodat mensen weten dat de woonlasten relatief laag zullen zijn in vergelijking met de verkoopprijzen.

De heer Branderhorst informeert of er al iets bekend is over de realisering van het tweede kasteel. De heer Geers geeft aan dat er bewust voor is gekozen om eerst kasteel Heesterburgh in de verkoop te zetten. Afhankelijk van hoe dat verloopt, wordt het tweede kasteel in de verkoop gezet. Gevraagd wordt of de stikstofdiscussie een rol zal spelen bij de bouw van de kastelen. Volgens de heer Geers is er nog heel veel onzeker over het stikstofverhaal. Niet alleen het college heeft heel veel vragen daarover, maar ook ontwikkelaars en de gemeenteraad. Er zijn veel vragen, maar weinig antwoorden. De heer Geers voorziet in dit bouwproject geen problemen voor wat betreft de stikstofproblematiek.

Verkeersveiligheid

Mevrouw Van den Oord meldt dat er klachten van bewoners zijn binnengekomen over automobilisten die met hoge snelheid rijden in o.a. Bokhoven. Daar is onlangs een 30 km zone gerealiseerd. Het gedrag van verkeersgebruikers heeft zich daar nog niet op aangepast. Iedereen rijdt nog gewoon met de oude snelheid, ook op de Bokhovense Maasdijk en de Schoolstraat in Engelen. Als wij weggebruikers daarop aanspreken, wordt daar negatief op gereageerd. Gevraagd wordt of er nog andere mogelijkheden zijn om het rijgedrag op een positieve manier te beïnvloeden. Helpt het om bijv. een smiley verkeersbord te plaatsen? De heer Geers adviseert om deze vraag eerst met de wijkagent te bespreken. Hij kan de situatie ter plekke bekijken. Verder wordt geadviseerd om de locaties aan de gemeente door te geven. Wellicht zijn er daarover bij de gemeente al specifieke gegevens over verkeerssnelheden bekend. Voor locaties waar recentelijk het snelheidsregime gewijzigd is geldt dat er een gewenningsperiode voor automobilisten nodig is. Ideeën om aandacht te vragen voor verlaging van de snelheid zijn bijv. stickers met 30 km zone die op containers kunnen worden geplakt. De heer Branderhorst informeert of het beschilderen van het wegdek met “30 km” een optie is. Mevrouw Schram oppert om op de pagina van de BREB een artikel te wijden aan verkeersveiligheid, zowel in Engelen als in Bokhoven.

4. Toekomst Henriëttewaard

De heer Branderhorst heeft het vigerende bestemmingsplan nader bekeken op markante aspecten die van toepassing zijn op de Henriëttewaard. Hij noemt er een paar:

- Het is een geheel op zichzelf staand gebied dat zich uitstrekt vanaf de monding van het Diezekanaal, de Maasoever tot aan de rand van Treurenburg.
- Het is een agrarisch gebied.
- Kleiwinning is een bedreiging voor het gebied.
- De viaduct is een goede stap om de natuur terug te brengen.
- In het bestemmingsplan Buitengebied uit 2009 wordt voor het bestuursgebied van de BREB alleen de kern van Bokhoven vermeld.
- In een plankart wordt dit gebied geduid voor waterwinning, reinigingsgebied en waterberging.
- De gemeente ligt in het stroomgebied van diverse rivieren, beken en stroompjes. De functie “natte ecologische verbindingzone” is aan de gemeente toegekend. De functie “water voor landnatuur is toegekend aan de Polder van Bokhoven, het Engelermeer en de Henriëttewaard.
- De Henriëttewaard is landschappelijk gezien een waardevol gebied. Het heeft een belangrijke rol als uitloopgebied voor de stad. In het gebied liggen twee agrarische bedrijven.
- De Henriëttewaard is niet geprioriteerd in de ontwikkeling van de Groene Delta Gemeenten.
- Stichting “De Groene Vesting 's-Hertogenbosch” wil de linie van Frederijk Hendrik uit 1629 zichtbaar en beleefbaar maken en houden.
- De provincie heeft een aantal gebiedsgerichte aandachtspunten opgesteld, waaronder het behoud van de natuur, landbouw en cultuurhistorische waarden bij de Diezemonde.

De aanleiding voor dit betoog zijn de plannen van Broed die eerder dit jaar gepresenteerd zijn om de boerderij aan de Henriëttewaard een andere bestemming te geven. De pleidooien van de sprekers spreken voor zich. De BREB wil sterk benadrukken dat het natuurbehoud hoge prioriteit heeft. Dat zal het beleid en handelen van de BREB bepalen. De BREB kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de Henriëttewaard een historisch monument is. Gaan we ons erfoed opgeven aan ontwikkelingen die de natuur, omgeving en infrastructuur van deze polder zwaar gaan aantasten? De gemeente moet zich ervan bewust zijn, dat economische drijfveren haaks staan op de belangen van de omgeving, haar inwoners en nabijgelegen woonkernen. Dit OER-gebied moet worden behouden in zijn oorspronkelijke vorm en bestemming. De BEB realiseert zich dat we zuinig moeten zijn met deze gebieden en verstoring voor zowel de rust, fauna en flora moeten voorkomen. Ruim de opstallen met de asbest op

en geef de natuur de ruimte. Als de gemeente besluit tot het doorzetten van de ontwikkelingen dan al de BREB zich kritisch opstellen in het proces, zeker ten aanzien van de randvoorwaarden die de locatie terug moet geven zodat de natuur er beter van wordt.

De heer Geers merkt op dat de presentatie van de heer Klink door de BREB op een hele andere manier geïnterpreteerd is dan wat het daadwerkelijke plan is. Uit het relaas van de BREB krijgt hij de indruk dat de BREB ervan uitgaat dat de gemeente volledige medewerking gaat geven aan het plan dat Broed aan het uitwerken is. Henriëttewaard 5a is in eigendom van de gemeente. De gemeente heeft het aangekocht om op deze locatie echt stevig in te zetten op natuurontwikkeling. De natuur is daar al mooi, maar we willen veel meer. Het gebied beschikt over een enorme potentie. Daarnaast is het een voormalig agrarisch bouwperceel. Het bestemmingsplan geeft aan dat er een agrarisch bedrijf mogelijk is. Mocht het perceel herontwikkeld worden, dan zou binnen het bestemmingsplan medewerking verleend kunnen worden aan de herontwikkeling van het perceel tot bestemming wonen. Daarnaast is er ook VAB-beleid (Voormalige Agrarische Bedrijfsbebouwing). Dat biedt nog wat meer mogelijkheden en is erop gericht om agrarische bedrijven die willen stoppen de mogelijkheid te geven om het perceel te herontwikkelen. Daarmee wordt voorkomen dat er leegstand in agrarische bebouwing komt. Er zijn nog geen plannen in voorbereiding voor Henriëttewaard 5a. Als iemand naar het college toekomt met een goed plan om het gebied te ontwikkelen, dan krijgt die persoon de kans om dat plan uit te werken. Dat een van de punten uit ons bestuursakkoord en heet "Right to challenge". Die kans hebben wij aan Broed gegeven. Op basis daarvan komt er een plan uit en dat gaan wij beoordelen. Het plan is de laatste keer nog onvoldoende concreet uitgewerkt om daar een oordeel over te kunnen geven. Het moet nog verder uitgewerkt worden. Of het uiteindelijk gerealiseerd gaat worden, moeten wij nog bezien. Mocht er een plan uitkomen wat de moeite waard is om te bekijken, dan zullen wij daar zeker op terugkomen bij de BREB. Broed heeft tot eind van dit jaar de gelegenheid om het plan uit te werken en het college ervan te overtuigen dat het een ontzettend goed plan is. Wij hebben aan Broed aangegeven dat zij niet het alleenrecht hebben op Right to challenge. Als er alternatieven zijn, dan kan daar een "right to challenge" voor worden aangegaan. De boekwaarde weegt wel mee in een project dat gerealiseerd gaat worden. Mevrouw Van den Oord geeft aan dat het nu meer gaat om de mogelijkheden die er in het gebied zijn. Het is goed om te horen dat ook andere goede voorstellen of plannen ingebracht kunnen worden. Behoud van natuurwaarden is een heel belangrijk argument. De heer Van Beek informeert of er tijdsdruk op de herontwikkeling zit. De heer Geers laat weten dat er voor Broed tijdsdruk op zit, want zij moeten voor het eind van dit jaar een plan laten zien dat meerwaarde heeft voor het gebied en de stad. Dat is een belangrijk punt. Op basis daarvan kunnen wij beoordelen of het de moeite waard is om ermee verder te gaan. Mevrouw Schram geeft mee dat het goed zou zijn als er tegelijkertijd voor het eind van het jaar een alternatief plan komt te liggen. Anders wordt er een beslissing genomen over het plan van Broed zonder dat er een alternatief ligt. De heer Geers sluit af door aan te geven dat het plan meerwaarde moet hebben voor die specifieke locatie, de Henriëttewaard. Uiteraard nemen wij de BREB mee als er een plan komt wat echt de moeite waard is.

5. Ontmoeten als speerpunt voor sociale inclusie en strijd tegen eenzaamheid

Mevrouw Van den Oord gaat in op het belang van "ontmoeten" zoals dat bij de dorpstafel in januari 2019 door bijna 100 inwoners naar voren is gebracht. Zij benoemt de successen die de BREB dit jaar heeft behaald samen met bewoners, de wijkmanager en de wijkregisseur.

- Plaatsing van enkele bankjes langs de wandelroutes.
- Het plaatsen van enkele fietsrekken in de natuurgebieden.
- Het aanleggen van een skatebaantje voor de jeugd, in samenwerking met lokale aannemers.
- De samenwerking en planvorming om rond het Engelerhart meer groen en bewegen mogelijk te maken.
- Vernieuwing van de speeltuin in de Schoolstraat.
- De realisatie van het trapveldje bij Slot Haverleij.
- Het maken van een sociale kaart voor onze inwoners, samen met studenten van Avans, zodat mensen elkaar beter kunnen vinden en elkaar hulp kunnen bieden.
- De realisatie van een open huiskamer in 't Slot, Herberg Haverleij. De opening vindt plaats op 24 november. Gestart wordt met inloopochtenden en kleinschalige activiteiten. Het is een gezellige ruimte waar jong, oud en er tussenin elkaar kunnen ontmoeten.

- Voor wonen sluit de BREB aan bij de voorbereiding van de woonvisie in onze stad. De BREB probeert hierin mee te denken met de gemeente en aandacht te vragen voor seniorenwoningen, doorstroming van jongeren etc.

Er is dit jaar veel gerealiseerd en daar is de BREB blij mee. De BREB realiseert zich dat dit korte termijn realisatie betreft. Op 14 november is de voorlopig laatste bijeenkomst van Bewoners in Beweging. De Breb werkt van daaruit toe naar een langere termijn plan voor samen, gezond en egezzelig thuis blijven wonen in Engelen, Bokhoven en de Haverleij.

Het wijk-, buurt- en dorpsbudget van Engelen is ene prima ondersteuning voor veel kleinschalige initiatieven, heel waardevol maar niet bedoeld (of ontoereikend) voor grote vraagstukken. Daarom wil de BREB met name op het gebied van ouderenzorg, wonen en ontmoeten samen op blijven trekken met gemeentelijke ontwikkelingen, visie en plannen. Immers, regeren is vooruitzien. We moeten anticiperen op de grote vergrijzingsgolf die ook onze dorpen te wachten staat.

Gevraagd wordt wat belangrijke gemeentelijke ontwikkelingen zijn waar de BREB rekening mee kan en moet houden, bij aan kan haken of wellicht samen alternatieven voor moet zoeken. Met andere woorden, hoe gaan wij hier samen een vervolg aan geven.

De heer Geers geeft aan dat de BREB niet alleen blij mag zijn met de resultaten die nu bereikt zijn, maar ook ontzettend trots. Er is al best veel bereikt. Hoewel het activiteiten voor de korte termijn zijn, kunnen deze toch een lange termijn effect hebben. Het Wijk-, buurt en dorpsbudget is in beginsel niet bedoeld voor structurele subsidiëring. Er moet goed nagedacht worden over de lange termijn. Hoe krijg je een dergelijke activiteit voor met name senioren ingebed? Vergrijzing speelt niet alleen in Engelen, Bokhoven en de Haverleij, maar in alle wijken en dorpen van de gemeente 's-Hertogenbosch. Hetzelfde geldt voor jongeren. Hoe betrekken wij iedereen in onze samenleving zodat "ik" "wij" wordt. Wij maken als samenleving samen de stad of het dorp. Herberg Haverleij is een mooi sociaal initiatief waar samen met het schoolbestuur een ruimte voor gevonden is.

In 2017 is uit het Maatschappelijk Initiatieven Fonds een subsidie van € 60.000,- verstrekt om de Engelenburcht op te knappen. Daarbij is ook met de BREB afgesproken om te kijken naar de toekomst van de Engelenburcht. Er ligt volgens de heer Geers een belangrijke taak voor de Engelenburcht in de toekomst. Bekeken zal moeten worden welke afspraken er te maken zijn met de exploitant van de Engelenburcht en hoe wij daarmee om kunnen gaan.

Als college zijn wij op langere termijn bezig om "ontmoeten" te faciliteren, o.a. door de openbare ruimte zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de verblijfskwaliteit. Daarbij is van belang dat de slag gemaakt wordt om mensen met elkaar te laten leven en niet naast elkaar. Ook zijn wij volop bezig met de herijking van ons accommodatiebeleid. Welke accommodaties hebben wij en hoe kunnen wij die inzetten voor sociaal maatschappelijk culturele initiatieven? Hoe kunnen wij accommodaties zo efficiënt en multifunctioneel mogelijk inzetten? Dat zijn uitgangspunten die o.a. in het accommodatiebeleid terug zullen komen. Mevrouw Schram informeert wanneer de herijking gepland is. De heer Geers verwacht dat de herijking medio 2020 op de rit zal zijn. Het gaat om Het maatschappelijk vastgoed dat in eigendom is van de gemeente. Daar zijn ook gebouwen bij die sociaal cultureel maatschappelijk in gebruik zijn. We zullen ook creatief om moeten gaan met de organisatie van activiteiten. De vraag kan worden gesteld waarom vastgoed nodig is om met elkaar te praten of koffie te drinken? Daar is niet altijd vastgoed of financiële ondersteuning voor nodig.

Mevrouw Schram hecht ook meer aan activiteiten, maar die kan je niet organiseren zonder financiële middelen. Het zou jammer zijn als een mooi initiatief als Herberg Haverleij niet langer haalbaar is als de centen op zijn. De heer Branderhorst informeert of de gemeente bij het accommodatiebeleid ook rekening houdt met panden die leeg komen, zoals bijv. een kerk.

De heer Geers geeft aan dat het accommodatiebeleid een richtlijn wordt waarin komt te staan hoe met accommodaties omgegaan zou kunnen worden op het moment dat er activiteiten zijn. Bijv. wanneer gaan wij een activiteit wel huisvesten als er ruimte is en wanneer niet? Wanneer is een activiteit maatschappelijk zo belangrijk dat we huisvesting gaan regelen? Hij deelt de mening van mevrouw Schram maar voor het organiseren van activiteiten is niet persé een gebouw nodig. Zorg ervoor dat je de financiële toekomst zelf in de hand hebt. De gemeente heeft niet voor elk initiatief geld om de toekomst veilig te stellen. Het is goed om dat in de gaten te houden en daarop te anticiperen. De heer Geers doet een oproep om creatief daarmee om te gaan. Heb je een gebouw nodig dat veel geld kost? Of zijn er verschillende mogelijkheden om daarmee om te gaan? Het is een huiskamer, dus hoe kan je daarmee omgaan? Mevrouw Schram geeft aan dat ouderen elkaar graag op loopafstand van hun woning willen ontmoeten. Mevrouw Van den Oord sluit af door aan te geven dat de visie voor zorg en welzijn op de langere termijn een belangrijk aandachtspunt is dat regelmatig terug zal komen.

6. Rondvraag

GSM-ondersteuning

De heer Van Beek informeert naar de stand van zaken omtrent GSM-ondersteuning. De heer Geers geeft aan dat er een informatieavond georganiseerd gaat worden waarbij o.a. Monet, de GGD en de gemeente aanwezig zullen zijn. Het is de bedoeling dat bewoners daar met al hun vragen terecht kunnen.

Herstel maquette Het Slot

De heer Branderhorst heeft geïnformeerd of er budget beschikbaar is om de maquette van Het Slot te herstellen. Als de maquette hersteld kan worden, dan kan die in de huiskamer van Het Slot geplaatst worden. De heer Geers zal ervoor zorgen dat er zo snel mogelijk een antwoord daarop komt.

7. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 21.30 uur. De volgende openbare vergadering is gepland op maandag 16 december 2019.

Jane Pawiroedjo,
3 december 2019